O. MEDICINA (VAIDYASASTRA).

738, 739.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 11. Lat. 4½. Linn. 8–11.

Suṣrutasaṃhitá, medicinae Indicae systema, *Suṣrutae* auctori tributum. Textus Calcuttae annis 1835, 1836 editus est.

Vol. I. Foll. 183. Sútrasthánam, Nidánasthánam.

Vol. II. Foll. 186. Ṣárírasthánam, Chikitsásthánam, Kalpasthánam.

Hi codices anno 1826 exarati sunt. (Wilson 289, 290.)

740.

Lit. Devan. Charta Europ. Foll. 59. Long. 11½. Lat. 9.

Foll. 1–9. Tertii *Suṣrutae* libri (ṣárírasthánae) lectionis primae pars, cum commentario.

Textus inde a अथातः सर्वभूतचिंताशारीरं व्याख्यास्यामः । usque ad स एष कर्मपुरुषश्चिकित्साधिकृतः । (ed. Calc. I, p. 312) continuatur.

Commentarius incipit: हेतुलक्षणप्रतिपादकान्निदानस्थानादधिगतव्याधिहेतुलक्षणस्य वैद्यस्य चिकित्सावसरः । चिकित्सा चाधिष्ठानविशेषज्ञानमंतरेण न संभवतीत्यधिष्ठानज्ञापनाय शारीरस्थानमारभ्यते । शारीरस्थाने पि प्रतिपाद्ये आदौ सर्वशरीरकारणानां भूतानामेव चिंता कर्त्तुं युज्यत इत्याह ॥

Haec voluminis pars post annum 1813 exarata est. (Wilson 292ª.)

741, 742.

Volumina duo. Lit. Devan. Charta Ind. Long. 13. Lat. 5. Linn. 9.

Ashṭángahṛidayasaṃhitá, octo medicinae partium collectio, quo opere *Vágbhaṭas*, Saṃghaguptae[1] filius, totius medicinae systema libris sex, lectionibus 120, exposuit. Incipit: रागादिरोगान् सततानुषक्तानशेषकायप्रसृतानशेषान् । औत्सुक्यमोहारतिदान् जघान यो पूर्ववैद्याय नमो स्तु तस्मै ॥१॥ अथात आयुःकामीयमध्यायं व्याख्यास्यामः इति ह स्माहुरात्रेयादयो महर्षयः । आयुः कामयमानेन धर्मार्थसुखसाधनम् । आयुर्वेदोपदेशेषु विधेयः परमादरः ॥२॥ ब्रह्मा स्मृत्वायुषो वेदं प्रजापतिमजिग्रहत् । सो श्विनौ तौ सहस्राक्षं सोऽत्रिपुत्रादिकान् मुनीन् ॥३॥ तेग्निवेशादिकांस्ते तु पृथक् तंत्राणि तेनिरे । तेभ्योऽतिविप्रकीर्णेभ्यः प्रायः सारतरोच्चयः ॥४॥ क्रियते ष्टांगहृदयं नातिसंक्षिप्तविस्तृतम् । कायबालग्रहोर्द्ध्वांगशल्यदंष्ट्राजरावृषान् ॥५॥ अष्टावंगानि तस्याहुश्चिकित्सा येषु संश्रिता । वायुः पित्तं कफश्चेति त्रयो दोषाः समासतः ॥६॥

Vol. I. Foll. 169. Libb. I–III.

Liber I. *Sútrasthána*, foll. 1–86, capita 30. continet. Capite primo auctor terminos technicos generales et argumentum libri proponit. 2. Incipit: Atháto *dinacharyádhyáyaṃ* vyákhyásyámaḥ. ब्राह्मे मुहूर्त्ते उत्तिष्ठेत्स्वस्थो रक्षार्थमायुषः । शरीरचिंतां निर्वर्त्य कृतशौचविधिस्ततः ॥१॥ प्राङ्मुखः सुखमासीनो दंतप्रक्षालनाय वै । अर्कन्यग्रोधखदिरकरंजककुभादिजम् । (कनीन्यग्रसमस्थौल्यं प्रगुणं द्वादशांगुलम् ॥२॥ विज्ञातवृक्षं क्षुण्णाग्रमृजुग्रंथि सुभूमिजम्)[2] प्रातर्भुक्त्वा च मृद्वग्रं कषायकटुतिक्तकम् ॥३॥ भक्षयेद्दंतपवनं दंतमांसान्यबाधयन् । लिखेदनुमुखं जिह्वां जिह्वानिर्लेखनेन च ॥४॥ De diaeta quotidiana praecepta, quibus moralia quaedam adjunguntur: सुखार्थाः सर्वभूतानां मताः सर्वाः प्रवृत्तयः । सुखं च न विना धर्मात्तस्माद्धर्मपरो भवेत् ॥३३॥ भक्त्या कल्याणमित्राणि सेवेतेतरदूरगः । हिंसास्तेयान्ययाकामं पैशुन्यं परुषानृतं ॥३४॥ संभिन्नालापं व्यापादमभिध्यां दृग्विपर्ययं । पापं कर्मेति दशधा कायवाङ्मानसैस्त्यजेत् ॥३५॥ अवृत्तिव्याधिशोकार्तानुवर्तेत शक्तितः । आत्मवत्सततं पश्येदपि कीटपिपीलिकं ॥३६॥ अर्चयेद्देवगोविप्रवृद्धवैद्यनृपातिथीन् । विमुखान्नार्थिनः कुर्यान्नावमन्येत नाक्षिपेत् ॥३७॥ उपकारप्रधानः स्यादपकारपरेऽप्यरौ । संपद्विपत्स्वेकमना हेतावीर्ष्येत्फले न तु ॥३८॥ काले हितं मितं ब्रूयादविसंवादि पेशलं । पूर्वाभिभाषी सुमुखः सुशीलः करुणामृदुः ॥३९॥ नैकः सुखी न सर्वत्र विश्रब्धो न च शंकितः । न कंचिदात्मनः शत्रुं नात्मानं कस्यचिद्रिपुं ॥४०॥ प्रकाशयेन्नावमानं न च निःस्नेहतां प्रभोः । जनस्याशयमालक्ष्य यो यथा परितुष्यति ॥४१॥ तं तथैवानुवर्तेत पराराधनपंडितः । न पीडयेदिंद्रियाणि न चैतान्यतिलालयेत् ॥४२॥ त्रिवर्गशून्यं नारंभं भजेत्तं चाविरोधयन् । अनुयायात्प्रतिपदं सर्वधर्मेषु मध्यमं ॥४३॥ 3. Atháta *ṛitucharyádhyáyaṃ* vyákhyásyámaḥ. मासैर्द्विसंख्यैर्माघाद्यैः क्रमात् षड्ऋतवः स्मृताः । (शिशिरोऽथ वसंतश्च ग्रीष्मवर्षाशरद्धिमाः ।) शिशिराद्यैस्त्रिभिस्तैस्तु विद्यादयनमुत्तरं ॥१॥ आदानं च तदादत्ते नृणां प्रतिदिनं बलं । तस्मिन्नत्यर्थतीक्ष्णोष्णरूक्षा मार्गस्वभावतः ॥२॥ आदित्यपवनाः सौम्यान्क्षपयंति गुणान्भुवः । तिक्तः कषायः कटुको बलिनोऽत्र रसाः क्रमात् ॥३॥ 4. Atháto *rogánutpádaníyam* adhyáyaṃ vyákhyásyámaḥ. वेगान्न धारयेद्वातविण्मूत्रक्षवतृट्क्षुधां । निद्राकासश्रमश्वासजृंभाश्रुछर्दिरेतसां ॥१॥ अधोवातस्य रोधेन गुल्मोदावर्तरुक्क्लमाः । वातमूत्रशकृत्संगदृष्ट्यग्निवधहृद्ग्रहाः ॥२॥ शकृतः पिंडिकोद्वेष्टप्रतिश्यायशिरोरुजः । मुखेन विट्प्र-

[1] Patris nomen, subscriptionibus tantum librorum traditum, nonnunquam *Sinhagupta* scribitur.

[2] Quae uncis inclusi, ab Aruṇadatta, Mṛigánkadattae filio, cujus ad librum primum commentario (E. I. H. 985.) usus sum, non explicantur, isque scholiasta etiam in reliquis partibus breviorem et antiquiorem operis recensionem in manibus videtur habuisse.